

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เวียดนามเริ่มทำการต่อสู้เพื่อเอกราชและระบบสังคมนิยมภายใต้การนำของขบวนการคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ ค.ศ. 1925 และต้องใช้เวลาราวครึ่งศตวรรษจึงสามารถรวมประเทศและสถาปนา "สาธารณรัฐสังคมนิยม" ได้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ตั้งอยู่บนซากปรักหักพังของประเทศ บาดแผลของสงครามยังทิ้งร่องรอยปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างยากที่จะเยียวยาได้โดยง่าย นักปฏิวัติชาวเวียดนามเคยตั้งความหวังไว้ว่า ในอันดับแรกพวกเขาจะต้องปฏิวัติประชาชนชาติเพื่อเอกราชของประเทศเสียก่อน หลังจากนั้นจึงจะปฏิวัติสังคมนิยมต่อไป¹ เมื่อสงครามยุติลงน ค.ศ. 1975 พวกเขากรีเริ่มมาตรการต่าง ๆ เพื่อ "เปลี่ยนผ่านสู่สังคมนิยม" (socialist transition) อย่างรวดเร็ว อาทิ การกีดกันให้ชนชั้นกลางนำทุนมารวมลงทุนกับรัฐเมื่อ ค.ศ. 1976 หรือการเริ่มใช้ระบบนารวม (collectivization of agriculture) เมื่อ ค.ศ. 1977² แต่ปรากฏว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างเคร่งครัดดังกล่าวกลับทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น การขาดแคลนอาหาร ผลผลิตตกต่ำ ตลาควมอดอยากทั่วสถานะการเงินขาดเสถียรภาพ เป็นต้น แม้ว่าในระยะต้นทศวรรษ 1980 ได้มีการปรับมาตรการ

---

¹ แนวความคิดการปฏิวัติ 2 ขั้นตอนนี้เรียกว่าการปฏิวัติทวิภาค (dual revolution) ซึ่งเป็นแนวความคิดหลักของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในระหว่างสงครามเพื่อเอกราช ดูรายละเอียดใน Le Duan, The Vietnamese Revolution: Fundamental Problems Essential Tasks (Hanoi: Foreign Languages House, 1970), pp. 21-23.

² Melanie Beresford, Vietnam: Politics, Economics and Society (London: Pinter Publishers, 1988), p. 152.

ต่าง ๆ ให้อึดหยุ่นขึ้น แต่ก็ยังไม่ช่วยให้สถานะทางเศรษฐกิจกระเตื้องขึ้น ผลจึงกลายเป็นว่าชาวเวียดนามต้องทำการต่อสู้มากกว่าครึ่งชั่วชีวิตคน มีผู้คนล้มตายในสงครามนับล้าน ก็เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากและขัดสนยิ่งกว่า เดิมภายใต้ระบอบสังคมนิยม

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ครั้งที่ 6 เมื่อเดือนธันวาคม 1986 เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญทางการเมืองและเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยมีการทบทวนความล้มเหลวของการปฏิรูปประเทศในระบอบที่ผ่านมาอย่างจริงจัง และริเริ่มการปฏิรูปในทิศทางที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจแบบใช้กลไกตลาดของประเทศเสรีมากขึ้น นักวิชาการบางคนเชื่อว่าการประชุมสมัชชาครั้งนี้เป็นการเริ่มต้นยุคใหม่ของเวียดนาม

ความสำคัญของการประชุมสมัชชาครั้งนี้มีได้อยู่ที่รายงานการเมือง และรายงานเศรษฐกิจ ซึ่งได้เสนอต่อที่ประชุมโดยตรง ทั้งนี้เพราะร่างรายงานดังกล่าวได้รับการแก้ไขหลายครั้งโดยกลุ่มผู้นำต่าง ๆ ที่มีความเห็นแตกต่างกัน ท้ายที่สุดรายงานจึงมีความคลุมเครือและมีได้ให้รายละเอียดอธิบายการปฏิรูปที่ชัดเจน ผลที่ตามมาคือ กลุ่มผู้นำต่าง ๆ สามารถใช้ออกสารเดียวกันมาสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายของแต่ละคนที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง³ ความสำคัญที่แท้จริงของการประชุมนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการประชุมอันได้แก่ปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการแรก ในการประชุมสมัชชาได้มีการ "ถ่ายเลือด" ครั้งใหญ่ โดยผู้นำคนสำคัญรุ่นเก่าได้แก่ Pham Van Dong, Truong Chinh และ Le Duc Tho ได้ลาออกจากคณะกรรมการเมืองของพรรคและมีการแต่งตั้งผู้นำรุ่นใหม่เข้ามาแทน หนึ่งในจำนวนนั้นคือ Nguyen Van Linh ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค การขึ้นสู่อำนาจของ Nguyen Van Linh ผู้มีแนวความคิดริเริ่มเอียงในทางการปฏิรูปเศรษฐกิจ นับเป็นสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในยุคสมัยที่เขาคุมอำนาจในพรรค

---

³Thai Quang Trung, "Factions and Struggle in Hanoi: Is Nguyen Van Linh in Command," in Vietnam Today: Assessing the New Trends (Bangkok: Institute of Asian Studies, 1988), p. 22.

ประการที่สอง การประชุมเกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของโลกที่ค่อนข้างความขัดแย้งทางอุดมการณ์ลง และหันมาสนใจปัจจัยด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ในระหว่างการประชุมมีการกล่าวถึงสภาพที่ย่ำแย่ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นในการปฏิรูป นอกจากนี้ยังมีผู้นำบางคนกล่าวว่า เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันได้เชื่อมโยงกันเป็นหน่วยเดียว เรียกว่าเศรษฐกิจโลก (world economy) โดยต่างพึ่งพาอาศัยกันและกัน มิได้แบ่งแยกเป็นสองค่ายทางการเมืองและสังคม แนวความคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าทัศนคติของผู้นำเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไป โดยละทิ้งเรื่องการต่อสู้ระหว่างสองค่ายและยอมรับแนวความคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันในระบบเศรษฐกิจโลก แม้ว่าผู้นำพรรคจะมีได้เห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าวทั้งหมด แต่อย่างน้อยกลุ่มผู้นำที่โลกทัศน์กว้างขวางขึ้นก็เป็นกำลังสำคัญที่ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงภายในเวียดนามในเวลาต่อมา

ประการที่สาม การประชุมครั้งนี้สร้างความชอบธรรมให้ผู้นำรุ่นใหม่ได้ริเริ่มนโยบายที่เปิดกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะแนวความคิดของ Nguyen Van Linh เกี่ยวกับ "Doi Moi" และ "Cong Khai" ซึ่งหลายคนวิพากษ์วิจารณ์ว่า Nguyen Van Linh ได้รับอิทธิพลมาจากนโยบาย perestroika และ glasnost ของประธานาธิบดี Gorbachev แต่ผู้นำเวียดนามเห็นว่า นโยบายใหม่ดังกล่าวสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขภายในสังคมเวียดนามเอง

อย่างไรก็ตาม ความพยายามปฏิรูปประเทศก็ประสบอุปสรรคหลายด้าน อาทิ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอและล้าหลัง การขาดแรงงานที่มีความชำนาญงาน การถูกกีดกันจากต่างประเทศ เนื่องจากเวียดนามส่งทหารเข้าไปในกัมพูชา และที่สำคัญที่สุดคือปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำเวียดนาม ซึ่งอาจจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มปฏิรูป และกลุ่ม

เครื่องอุดมการณ์⁴

ภายหลังจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ในระยะแรกจะเป็นช่วงที่ผู้นำกลุ่มปฏิรูปมีบทบาทสูงขึ้น โดยมีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เป็นไปตามระบบเสรีมากกว่าเดิม ด้วยการยกเลิกข้อจำกัดต่าง ๆ และกำหนดมาตรการใหม่ ๆ ที่สนับสนุนการผลิตภายในประเทศ และการลงทุนจากต่างประเทศ อาทิ การกระจายอำนาจให้สาขากระดับท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดแผนการผลิต และการพิจารณาอนุมัติโครงการลงทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 4 (1986-1990) ตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มความสำคัญแก่ภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อมและภาคเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหาร นอกจากนี้ยังมีการปรับระบบเงินตราให้อัตราแลกเปลี่ยนใกล้เคียงกับความจริงอันจะช่วยลดปัญหาตลาดมืด ในขณะที่เดียวกัน ก็เปิดนครโฮจิมินห์เป็นเมืองท่า และเมืองไฮฟองเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการติดต่อกับต่างประเทศในทางธุรกิจ

ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะ 1987-1988 กลับขยายตัวอย่างเชื่องช้า การขาดแคลนวัตถุดิบที่ทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากการผลิตได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ภาวะเงินเฟ้อสูงถึง 300-1000% ค่าเงินต้องเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลคือ จาก 250 ต่อหนึ่งเหรียญสหรัฐ

---

⁴ การจำแนกกลุ่มผู้นำเวียดนามดังกล่าวเป็นเพียงการประเมินจากนักวิชาการภายนอกประเทศเวียดนามเพื่อประโยชน์ในการอธิบายและทำความเข้าใจการเมืองภายในเวียดนาม ทั้งนี้ความเป็นจริงอาจเป็นการยากที่จะแบ่งผู้นำเป็น 2 กลุ่มดังกล่าวในทุกประเด็น เนื่องจากผู้นำเวียดนามมิได้มีความแตกต่างที่ชัดเจนทางการเมืองอย่างชัดเจน หากแต่เป็นเพียงความแตกต่างทางความคิดในบางเรื่องบางประเด็นเท่านั้น ผู้นำที่อาจจัดอยู่ในกลุ่มปฏิรูปเช่น Nguyen Van Linh และ Vo Van Kiet มักจะให้ความสำคัญแก่การปฏิรูปเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาด อีกทั้งอาจต้องการให้การปฏิรูปดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่ผู้นำในกลุ่มเครื่องอุดมการณ์ เช่น Le Duc Anh จะให้ความสำคัญแก่ประเด็นด้านอุดมการณ์และความมั่นคงเป็นอย่างมาก แต่อาจอนุโลมให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจตราบเท่าที่ไม่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและประเทศ

ในปี 1986 ลดเหลือ 4500 ค่องต่อหนึ่งเหรียญสหรัฐในปี 1988 นอกจากนี้อัตราคนว่างงานสูงถึง 20% หรือประมาณ 6 ล้านคน ทั้งนี้ไม่รวมกลุ่มที่ทำงานต่ำกว่าเกณฑ์และทหารเวียดนามที่จะถอนกลับจากกัมพูชา ในปี 1989 เศรษฐกิจของเวียดนามกระเตื้องขึ้นบ้าง โดยสามารถทำการผลิตเหลือพอส่งออกไปยังต่างประเทศ ภาวะเงินเฟ้อเหลือเพียงประมาณ 70-80% และการลงทุนจากต่างประเทศเริ่มขยายตัว อย่างไรก็ตามความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในระยะต้นก็ดูจะทำให้ผู้นำเวียดนามมีความมั่นใจต่อแนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมน้อยลง

สถานการณ์ความวุ่นวายในโซเวียตและยุโรปตะวันออกในช่วงปี 1988-1989 ดูจะยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงจุดอ่อนของการปฏิรูปเศรษฐกิจแบบเสรีที่อาจนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมือง โดยเฉพาะการล่มสลายของระบบคอมมิวนิสต์ ดังนั้นผู้นำพรรคกลุ่มเครื่องอุดมการณ์จึงพยายามเหนี่ยวรั้งการปฏิรูปมิให้ขยายตัวอย่างรวดเร็วเกินไป การแข่งขันระหว่างผู้นำพรรคทั้งสองฝ่ายก็ปรากฏชัดเจนขึ้น ครั้งสำคัญก็คือ การเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน Pham Hung ผู้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี 1988 ผลการลงคะแนนปรากฏว่า Do Muoi ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มเครื่องอุดมการณ์ได้รับชัยชนะเหนือ Vo Van Kiet ผู้นำกลุ่มปฏิรูป ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเครื่องอุดมการณ์ยังมีอิทธิพลสูงในพรรค

การคานอำนาจระหว่างกลุ่มเครื่องอุดมการณ์กับกลุ่มปฏิรูปของเวียดนาม ทำให้ Nguyen Van Linh ประสบความยากลำบากในการดำเนินนโยบายปฏิรูป Doi Moi อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการความเป็นผู้นำร่วม (collective leadership) ทำให้ไม่อาจแสวงหาความเห็นร่วมในการตัดสินใจปฏิรูปที่สำคัญได้ ในทัศนะของกลุ่มปฏิรูปเห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจคือความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขโดยเร็ว ซึ่งรวมทั้งความยืดหยุ่นทางอุดมการณ์ที่จะยอมรับแนวทางเสรีนิยมเข้าในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สำหรับกลุ่มเครื่องอุดมการณ์เห็นว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจจะต้องคำนึงถึงอันตรายเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติด้วย ความจริงแล้วพวกเขาไม่ได้ยืนกรานต่อต้านการปฏิรูปอย่างสิ้นเชิง แต่เกรงว่าหากมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไปอาจนำไปสู่สภาพอนาธิปไตยหรือปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่ปรารถนาได้

นับแต่การประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 6 เมื่อเดือนมีนาคม 1989 เป็นต้นมา เริ่มปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ขลอการปฏิรูป ในการประชุมครั้งนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่เน้นแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจจนเกินไป และละเลยความสำคัญของอุดมการณ์มาร์กซ์

- เลนิน⁵ หลังจากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ได้ยืนยันตลอดมาว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามอยู่ภายใต้กระบวนการพัฒนาสู่สังคมนิยมเต็มรูปแบบ รวมทั้งในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 7 เมื่อเดือนมิถุนายน 1991

ในด้านต่างประเทศ เวียดนามได้ปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ โดยแสดงท่าทียืดหยุ่นต่อปัญหาที่พหุขามมากขึ้น และพยายามขยายความสัมพันธ์กับประเทศเสรีอื่น ๆ เช่น ประเทศสมาชิกอาเซียน สหรัฐ ญี่ปุ่น เป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้กำหนดนโยบายเวียดนาม จากเดิมที่เน้นกระชับความสัมพันธ์ภายใน "ค่าย" (bloc) ของตน มาเป็นการขยายความสัมพันธ์ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันที่กว้างกว่าเดิม อย่างไรก็ตามมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระดับมหานาจนั้น เวียดนามคลายความผูกพันกับโซเวียตลง และหันมาใกล้ชิดกับจีนมากขึ้น ทั้งนี้นอกจากจะสืบเนื่องมาจากความวุ่นวายภายในโซเวียตอันทำให้เวียดนามสามารถพึ่งพิงได้น้อยลงแล้ว การปฏิรูปการเงินซึ่งจะเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์มีความเข้มแข็งยังคงจะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายภายในของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปัจจุบัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การต่างประเทศมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างลึกซึ้ง

จากที่กล่าวข้างต้น อาจชี้ให้เห็นว่าในขณะที่เวียดนามต้องการปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างเปิดกว้าง แต่ก็พยายามรักษาอำนาจผูกขาดของพรรคคอมมิวนิสต์ไว้ ส่วนการต่างประเทศก็ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสทางการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าว อย่างไรก็ตามการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจจะสวนทางกับการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ดังนั้นเวียดนามจะต้องพยายามสร้างดุลยภาพของการพัฒนาประเทศภายใต้เงื่อนไขข้างต้น อันนำไปสู่คำถามที่น่าสนใจหลายประการดังนี้

⁵Thai Quang Trung, "Linh and Doi Moi: Prisoners of the Neo-Conservative," Vietnam Commentary 9(May-June 1989): 15.

1. การปรับเปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจของเวียดนามจะคืบหน้าเพียงใด ท่ามกลางอุปสรรคหลาย ๆ ด้านในปัจจุบัน

2. การเมืองของเวียดนามจะปรับตัวอย่างไร ในขณะที่มีการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจมากขึ้นแต่พรรคคอมมิวนิสต์ยังคงผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้ นอกจากนี้ปัจจัยทางเศรษฐกิจจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองเพียงไร

3. เวียดนามปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอย่างไร ให้สอดคล้องและอำนวยประโยชน์ต่อระบอบการเมืองและระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงพยายามศึกษาการเปลี่ยนแปลงการเมือง เศรษฐกิจและการนโยบายต่างประเทศของเวียดนาม ภายหลังจากประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ซึ่งจะช่วยให้สามารถประเมินสถานะของเวียดนามและคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้นความเข้าใจดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษานโยบายต่างประเทศของเวียดนามต่อภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของเวียดนาม
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เวียดนามต้องปรับนโยบายภายหลังจากประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6
3. เพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของเวียดนามภายใต้นโยบายใหม่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เน้นศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเศรษฐกิจของเวียดนาม ภายหลังจากประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 เมื่อเดือนธันวาคม 1986 จนกระทั่งถึงเดือนธันวาคม 1992 สำหรับการศึกษานโยบายต่างประเทศนั้นจะ เน้นเฉพาะกรณีหรือภูมิภาคที่มีความ

สำคัญ ได้แก่ ทำที่ต่อกรณีกับพหุชา ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจเท่านั้น

อนึ่ง ในด้านชื่อเฉพาะภาษาเวียดนามนั้น ถึงแม้เวียดนามจะใช้อักษรโรมันเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ แต่การออกเสียงมีลักษณะเฉพาะ เช่น "อ" ออกเสียง "ค" ขณะที่ "ด" ออกเสียง "ช" หรือ "อ" ออกเสียง "อ" ขณะที่ "อ" ออกเสียง "เออ" นอกจากนี้ภาษาเวียดนามยังมีวรรณยุกต์ถึง 6 เสียง และบางวรรณยุกต์ เช่น nga (~) ไม่มีในภาษาอื่น จึงเป็นการยากที่จะสะกดชื่อเวียดนามในภาษาอื่นรวมทั้งภาษาไทย ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงจะใช้ทับศัพท์ด้วยอักษรโรมันเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว

1.4 แนวความคิดที่ใช้นการศึกษา

ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics Theory)

1.4.1 ความสำคัญของทฤษฎี

James N. Rosenau กล่าวว่า ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักรัฐศาสตร์ไม่อาจปฏิเสธหรือมองข้ามการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างระบบภายในประเทศกับระบบระหว่างประเทศได้⁶ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงภายนอกหรืออีกต่อไป หากแต่จะส่งผลมายังการเมืองภายในรัฐด้วย Rosenau ชี้ว่าอันที่จริงผลงานของนักวิจัยหลายคนอยู่ในแนวความคิดเกี่ยวพันระหว่างระบบภายในกับระบบภายนอกแล้ว แต่ก็ยังไม่เคยมีการจัดระเบียบหรือศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่าง

---

⁶James N. Rosenau, "Toward the Study of National-International Linkage," in The Scientific Study of Foreign Policy (London: Frances Pinter, 1980), p. 372.

เป็นระบบ และสาระพื้นฐานของข้อมูลเหล่านี้ไม่เคยได้รับการพิสูจน์หรือเปรียบเทียบ ปรากฏการณ์ ความเกี่ยวพันบางประการถูกมองว่าเป็น "ผลลัพธ์ (outcomes)" ของนโยบายต่างประเทศ ใหม่ๆ "ที่มา (sources)" ของนโยบายดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งความเกี่ยวพันระหว่างระบบ ภายในประเทศกับระบบระหว่างประเทศเป็นตัวแปรตาม (dependent variables) มีที่ ตัวแปรอิสระ (independent variables)⁷ ดังนั้น Rosenau จึงพยายามลดข้อจำกัดนี้โดย เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาการเมืองภายในประเทศกับการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศไว้ ด้วยกันอย่างเป็นระบบ⁸

1.4.2 คำจำกัดความ

ความเกี่ยวพัน หมายถึง ลำดับของพฤติกรรมใด ๆ ที่วนกลับ ซึ่งเกิดขึ้นในระบบหนึ่ง และมีผลกระทบต่ออีกระบบหนึ่ง (... any recurrent sequence of behaviour that originates in one system and is reacted to in another)⁹

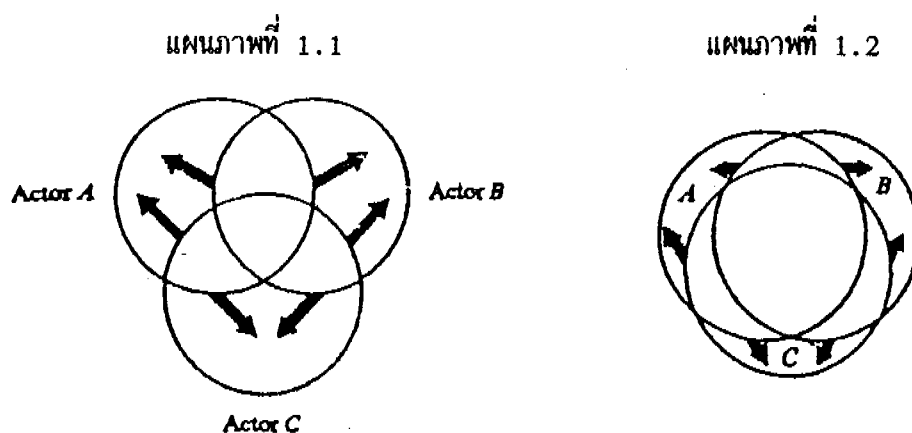
⁷James N. Resenau, "Introduction: Political Science in a Shrinking World," in Linkage Politics (New York: The Free Press, 1969), p. 4.

⁸Charivat Santaputra, Thai Foreign Policy 1932-1946 (Bangkok: Thammasat University, 1985), p. 46.

⁹James N. Rosenau, "Toward the Study ...," p. 381.

1.4.3 กรอบการวิเคราะห์

ความเกี่ยวพันระหว่างระบบภายในกับระบบระหว่างประเทศมิได้เป็นเพียงในลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์กันเท่านั้น หากแต่เป็นความเกี่ยวพันที่มีส่วนซ้อนกันอยู่ (overlap) ดังภาพที่ 1.1 หรือ 1.2¹⁰

ความเกี่ยวพันดังกล่าวเกิดขึ้นโดยการเชื่อมโยงระหว่าง (1) ส่วนต้น (initial state) หรือหมายถึงสิ่งที่ออกมา (output) กับ (2) ส่วนปลาย (terminal stage) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ใส่เข้าไป (input) เมื่อนำทั้งสองส่วนนี้มาอธิบายในหน่วยการเมืองและสภาพแวดล้อมภายนอก (เช่นระบบระหว่างประเทศ) จะพบว่าสิ่งที่ออกมาจากหน่วยการเมือง (polity output) ก็คือสิ่งที่เข้าไปในสภาพแวดล้อมภายนอก (environmental input) ในทำนองเดียวกันสิ่งที่ออกมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก (environmental output) ก็คือสิ่งที่ใส่เข้าไปในหน่วยการเมือง (polity input)¹¹ ลำดับความเกี่ยวพันเหล่านี้จึงมีลักษณะของการวนกลับ (recurrent) โดยผลที่ออกมาจากหน่วยการเมืองสู่ระบบระหว่างประเทศก็คือนโยบายต่างประเทศนั่นเอง

¹⁰Ibid., p. 380.

¹¹Ibid., p. 382.

กระบวนการเกี่ยวพันระหว่างสิ่งที่ออกมา (output) กับสิ่งที่ใส่เข้าไป (input) ดังกล่าวอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. กระบวนการแทรกแซง (penetrative process) ปรากฏขึ้นเมื่อสมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่ง เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของอีกหน่วยการเมืองหนึ่ง โดยมีอำนาจจัดสรรคุณค่าในหน่วยการเมืองที่ถูกแทรกแซงนั้น เช่น การส่งกองทัพเข้ายึดครอง เป็นต้น

2. กระบวนการตอบโต้ (reactive process) เป็นกระบวนการที่ตรงกันข้ามกับกระบวนการที่ 1 เนื่องจากตัวแสดงที่ทำให้เกิดสิ่งที่ส่งออกมา (output) ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในหน่วยการเมืองที่ได้รับผลนั้น แต่พฤติกรรมของหน่วยการเมืองหลังเป็นการตอบสนองต่อพฤติกรรมของตัวแสดงแรก หรือต่อสิ่งที่ส่งออกมาของตัวแสดงแรกนั่นเอง เช่น การหาเสียงในสหรัฐอเมริกาผลต่อแนวโน้มสถานการณ์ในเวียดนาม เป็นต้น

3. กระบวนการเลียนแบบ (emulative process) เกิดขึ้นเมื่อหน่วยการเมืองที่รับสิ่งที่ใส่เข้าไป (input) ไม่เพียงแต่มีปฏิกิริยาตอบสนองเท่านั้น หากแต่ยังเอาแบบอย่างตามสิ่งที่ส่งออกมานั้นด้วย เช่น การแพร่ขยายของวัฒนธรรมหลังสงคราม ลัทธิชาตินิยม ความต้องการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและเป็นอุตสาหกรรม เป็นต้น¹²

นอกจากนี้ Rosenau ยังเสนอกรอบความเกี่ยวพัน (proposed linkage framework) โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบหน่วยการเมืองหรือปัจจัยภายใน กับองค์ประกอบสภาพแวดล้อม (environmental) หรือปัจจัยภายนอก ดังนี้¹³

ก. ปัจจัยภายใน

1. ผู้แสดง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร นักกฎหมาย ข้าราชการ ทหาร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผู้นำ
2. ทักษะ ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมทางการเมืองและมติดินนา

¹²Ibid., pp. 382-383.

¹³Ibid., p. 388.

3. สถาบัน ได้แก่ สถาบันบริหาร สถาบันนิติบัญญัติ ข้าราชการ หน่วยงานทหาร การเลือกตั้ง ระบบพรรค ระบบการสื่อสาร และสถาบันสังคม

4: กระบวนการ ได้แก่ สังคมประกิตและการคัดเลือก การแบ่งปันผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย การรวมกลุ่มหรือการแบ่งแยก

ข. บั๊จยัภายนอก

1. สภาพแวดล้อมประชิด หมายถึง กลุ่มของระบบการเมืองที่ตั้งอยู่ประชิดกันและนำไปสู่ปรากฏการณ์ต่าง ๆ อาทิ ความขัดแย้งเรื่องพรมแดน การแข่งขันในประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ฉันมิตรในอดีต เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมภูมิภาค มีลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพแวดล้อมประชิด แต่พรมแดนกว้างขวางกว่า ทั้งนี้ขนาดของภูมิภาคมีหลายระดับ นับแต่ขนาดเล็ก เช่น อเมริกากลาง ขนาดบางส่วนของทวีป เช่น เขตซาฮารา และขนาดทั้งทวีป เช่น ยุโรป

3. สภาพแวดล้อมด้านสงครามเย็น หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตะวันตกและตะวันออก ซึ่งการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจของทั้งสองฝ่ายส่งผลกระทบต่อประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

4. สภาพแวดล้อมทางเชื้อชาติ หมายถึง ความขัดแย้งภายนอกในระบบการเมืองหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติหรือชนกลุ่มน้อย

5. สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งสินค้า (ทรัพยากรวัตถุ) และบริการ (ทรัพยากรมนุษย์) จากภายนอกที่รัฐหนึ่ง ๆ ใช้อยู่หรือนำมาแปรรูป

6. สภาพแวดล้อมด้านองค์การ หมายถึง การที่องค์การระหว่างประเทศเติบโตขึ้นและมีบทบาทต่อรัฐต่าง ๆ¹⁴

สำหรับการศึกษานิวยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้นั้นบั๊จยัภายในและบั๊จยัภายนอกที่มีความสำคัญดังนี้

¹⁴Ibid., pp. 398-401.

ปัจจัยภายใน

- ผู้แสดง จะเน้นบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์และความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำ
- ทศนคติ จะเน้นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น

ของผู้นำในสังคมเวียดนาม

- ปัญหาเศรษฐกิจภายใน จะเน้นความจำเป็นของเวียดนามที่ต้องปรับนโยบายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของตน

ปัจจัยภายนอก

- สภาพแวดล้อมของบรรยากาศการเมืองโลก โดยจะชี้ถึงผลกระทบจากการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสองค่าย และการเปลี่ยนแปลงในค่ายสังคมนิยม
- สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายในโซเวียตหลังจากที่ Gorbachev ขึ้นสู่อำนาจ ซึ่งส่งผลให้สภาพแวดล้อมด้านสงครามเย็นเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่รองคองกันมากขึ้น
- ความกดดันจากนานาชาติต่อเวียดนามในกรณีกัมพูชา ซึ่งส่งผลให้เวียดนามถูกรอคติเดียวจากประชาคมโลก

1.5 สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีสมมติฐาน 2 ประการดังนี้

1. สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของโลกและปัญหาเศรษฐกิจภายในเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศของเวียดนาม ภายหลังจากประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 (1986)
2. ความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำเวียดนามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปในเวียดนามเป็นไปอย่างระมัดระวัง โดยเน้นการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ขณะที่ชะลอการปฏิรูปทางการเมือง

1.6 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันยังมีวรรณกรรมภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศของเวียดนามในช่วงหลังจาก ค.ศ. 1986 เป็นต้นมามี มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นบทความขนาดสั้นในวารสารรายสัปดาห์ เอกสารประกอบการสัมมนาและ วารสารของหน่วยงานทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือการ ต่างประเทศของเวียดนามในแต่ละช่วง โดยมีได้มองภาพรวมทั้งต่อเนื่อง¹⁵ ในขณะที่วิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโทสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสถาบันต่าง ๆ ก็มักจะเน้นนโยบายต่าง ประเทศไทยต่ออินโดจีนมากกว่าการมองนโยบายของประเทศเหล่านั้นออกมา¹⁶ เหตุที่มีวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวน้อย ก็น่าจะสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ในเวียดนามหลัง ค.ศ. 1986 มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีข้อจำกัดด้านข้อมูลขั้นต้น

อย่างไรก็ตาม ภายใต้อำนาจจำกัดดังกล่าว ก็ยังมีวรรณกรรมทางวิชาการเกี่ยวข้องที่ น่าสนใจพอสมควร โดยใน ค.ศ. 1989 โทสมภ์ สายจันทร์ อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

---

¹⁵อาทิ "มีอะไรใหม่ในสังคมนิยมครั้งที่ 6," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 33, (21-27 ธันวาคม 2529): 20-21; "เปลี่ยนหัวหน้าพรรคคอมฯ เวียดนาม: เหล้าเก่าแปะ ยี่ห้าใหม่," มติชนสุดสัปดาห์ 7 (28 ธันวาคม 2529): 46; "เป้าหมายของเวียดนามวันนี้ พื้นฟูความตกต่ำทางเศรษฐกิจ," มติชนสุดสัปดาห์ 8 (7 กุมภาพันธ์ 2531): 47.

¹⁶อาทิ เสาวภาคย์ เตชะสาย, "นโยบายต่างประเทศไทยต่อกลุ่มประเทศอินโดจีน ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533); สมจิตต์ สาสนรักกิจ, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อบัญหาคัมพูชา ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)

เชียงใหม่ ได้เสนอผลงานเรื่อง "จักรพรรดินิยมกับการปฏิวัติสังคมนิยมเวียดนาม"¹⁷ โดยนำทฤษฎีว่าด้วยความด้อยพัฒนามาวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของเวียดนามตั้งแต่สมัยจาร์ต สมัยอาณานิคม และสมัยเอกราช ตามลำดับ ในตอนท้ายได้กล่าวถึงการปฏิรูปในเวียดนามภายใต้รัฐบาล Doi Moi ซึ่งผู้เขียนวิเคราะห์ว่ามูลเหตุของการปฏิรูปดังกล่าวสืบเนื่องมาจากความต้องการแก้ไขปัญหารายานในเวียดนามเอง ซึ่งเกิดขึ้นในระยะการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมนิยมและความกดดันจากภายนอก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ Perestroika ของกอร์บาชอฟก็คือที่มาของ Doi Moi ในเวียดนามนั่นเอง นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่าเวียดนามมีลักษณะเหมือนประเทศในโลกที่สามที่เคยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกมาก่อน ตรงที่ต้องการแสวงหาความเป็นอิสระ ไม่ชอบติดขัดพึ่งพากับค่ายใด แต่เวียดนามก็มีข้อเสียเปรียบตรงที่ประเทศเสียหายจากสงครามกับสหรัฐอเมริกามาก จึงทำให้การฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปด้วยความยากลำบากและล่าช้า ประกอบกับค่านิยมของชาวเวียดนามมาแต่แตกต่างจากชาวเวียดนามเหนือมาก ทำให้เสียเวลาในการ "ปรับเปลี่ยน" หากเวียดนามไม่พึ่งพาโซเวียตและกลุ่ม COMECON แล้ว โอกาสที่จะได้ทุนมาสร้างสังคมอุตสาหกรรมโดยไม่มีค้ำเอามาจากภาคเกษตรกรรมก็คงจะเป็นไปได้อีก อย่างไรก็ตาม เวียดนามเองก็มีได้พึ่งพากับสภาพพึ่งพาค่ายสังคมนิยมเท่าใดนัก เพราะย่อมหมายถึงการขาดความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายทางทหารและนโยบายต่างประเทศด้วย ดังนั้น ในช่วงหลังเวียดนามจึงเปลี่ยนนโยบายหันมาพึ่งทุนจากค่ายทุนนิยมตะวันตกมากขึ้น เป็นไปได้ว่าการคบค้าและรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจพร้อมกันทั้งสองค่ายจะก่อให้เกิดดุลยภาพและความเป็นอิสระในการตัดสินใจ นอกจากนี้ท่าทีของเวียดนามที่หันมาผูกมิตรกับกลุ่มประเทศอาเซียนก็ดูจะสอดคล้องกับแนวคิดของนักทฤษฎีพึ่งพาที่มองว่า ความด้อยพัฒนาสามารถจะถูกขจัดให้หมดไปได้ภายใต้ระบบทุนนิยม ถ้าหากประเทศในโลกที่สามหันมาพึ่งพากันและกันให้มากขึ้น

¹⁷ รศ.สมภุส สายจันทร์, จักรพรรดินิยมกับการปฏิวัติสังคมนิยมเวียดนาม (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532).

ใน ค.ศ. 1992 ดร.ธีระ เบียม นุชเปียม อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เสนอผลงานเรื่อง "อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์: ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991"¹⁸ โดยศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทิศทางนโยบายต่างประเทศ ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ในช่วงภายหลังสิ้นสุดสงครามขับไล่สหรัฐเป็นต้นมา และได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า แนวทางปฏิรูปที่ดำเนินมาแล้วกว่าหนึ่งทศวรรษในอินโดจีน น่าจะเป็นแนวนโยบายที่ถูกต้องหรือแม้กระทั่งกล่าวได้ว่าเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในเมื่อการพัฒนาตามทางสังคมนิยมประสบกับวิกฤตทางสังคม และเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง หรือมีเจ้านั้นก็มีผลในการเหนี่ยวรั้งให้ประเทศชาติขาดแคลน ล้าหลัง หากพิจารณาความล้มเหลวและล้าหลังของประเทศสังคมนิยมโดยทั่วไป วิกฤตแห่งการพัฒนาระบบสังคมนิยมในอินโดจีนน่าจะสะท้อนไม่เพียงแต่เฉพาะสภาพการณ์เฉพาะของดินแดนนี้เท่านั้น แต่รวมไปถึงข้อจำกัดทางระบบของสังคมนิยมเองเลยหรือไม่ แม้ว่า การปฏิรูปจะเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่แนวทางนี้ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคส่วนตัวเองอยู่ด้วยมากมาย ปัญหาที่ทำทลายอย่างยิ่งทั้งในทางความคิดและในเชิงปฏิบัติคือ จะผสมผสานแนวทางปฏิรูปเข้ากับกรอบทางอุดมการณ์สังคมนิยมอย่างไร มีประสิทธิภาพอย่างไร จะจัดการกับพลังขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้นใหม่จากการวิชันนโยบายปฏิรูป เช่น ความไม่เท่าเทียมทางสังคม และความแตกต่างทางชนชั้นในรูปแบบใหม่อย่างไร ผู้นำคอมมิวนิสต์ไม่ว่าที่ใดเข้าจิตใจถึงพลังความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ผู้นำคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ไม่ว่าจะเป็น "สายอนุรักษ" หรือ "สายปฏิรูป" ที่ค่อนข้างเห็นได้ชัดในกรณีของเวียดนาม ย่อมตระหนักดีว่า ตนกำลังสร้างสังคมนิยมในสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป พลังแห่งยุคสมัยใหม่หลังต่อต้านจักรวรรดินิยมอีกต่อไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ปัญหาในทางปฏิบัติก็คือ ผู้นำรุ่นที่คุ้นเคยกับการต่อสู้ในรูปแบบเดิม จะอยู่ในฐานะที่จะเผชิญกับการท้าทายของยุคสมัยปัจจุบันได้หรือไม่ เจือเนียงแห่งความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสำคัญของอินโดจีน อาจอยู่ตรงนี้ก็ว่าได้

¹⁸ธีระ เบียม นุช, อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์: ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991 (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, 2534).

นอกจากนี้ใน ค.ศ. 1991 ก็มีผลงานสารนิพนธ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อีกรูปแบบของ พัชรีย์ พุ่มพชาติ ในหัวข้อเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พ.ศ. 2518-2532"¹⁹ สารนิพนธ์ฉบับนี้เสนอว่าในช่วง ค.ศ. 1988-1989 บัณฑิต ภายนอกและบัณฑิตภายในต่างมีอิทธิพลเท่าเทียมกันต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การ นำของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ความสัมพันธ์กับเวียดนามได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้ง ทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพราะรัฐบาลสนับสนุนการติดต่อทางการเมืองและการค้ากับเวียดนาม บัณฑิตภายนอกที่มีอิทธิพลนั้นได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับจีนซึ่ง สามารถเจรจาปรับความสัมพันธ์กันได้ และการปฏิรูปทางเศรษฐกิจภายในเวียดนาม ส่วนบัณฑิต ภายใต้นั้นก็ได้แก่ บทบาทของนายกรัฐมนตรีและคณะที่ปรึกษา รวมทั้งทัศนคติของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ที่มีต่อสถานการณ์ภายนอกประเทศโดยเฉพาะต่อเวียดนาม

จากการที่ยังมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ไม่มากนัก ดังนั้นจึงหวังว่าวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้จะช่วยเติมต่อช่องว่างดังกล่าวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.7 วิธีการศึกษาและเก็บข้อมูล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยทางด้านเอกสาร (documentary research) โดยอาศัยข้อมูล 2 ประการดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ คือ เอกสารชั้นต้น เช่น สุนทรพจน์ แถลงการณ์ของรัฐบาล หรือ รายงานการประชุมของทางการ ซึ่งจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานนั้น ๆ โดยตรง ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้นั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ รายงานผลการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 รายงานการประชุมสมัชชา พรรคครั้งที่ 7 ตลอดจนสุนทรพจน์ของผู้นำเวียดนาม อาทิ Le Duan, Nguyen Van Linh ในการกล่าวเปิดการประชุมคณะกรรมการกลางพรรค ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการแปลจากภาษา

---

¹⁹พัชรีย์ พุ่มพชาติ, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พ.ศ. 2518-2532" (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

เวียดนามเป็นภาษาอังกฤษ และตีพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศของทางการ เวียดนาม หรือตีพิมพ์ในวารสารของเวียดนามเช่น Vietnam Courier และ Vietnamese Studies เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ คือ เอกสารชั้นรอง ที่มีการวิเคราะห์วิจารณ์ เสนอความเห็น และเรียบเรียงขึ้นมาใหม่โดยอาศัยเอกสารชั้นต้นเป็นข้อมูล เช่น บทวิเคราะห์ของนักวิชาการในวารสารต่าง ๆ รายงานข่าวและบทวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์ รายงานผลการสัมมนาวิชาการ ตลอดจนตำราทางวิชาการ ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้นิเวศน์ฉบับนี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์ Bangkok Post, The Nation; วารสาร Far Eastern, Economic Review, Asian Survey, Indochina Report, Vietnam Commentary, Vietnamese Studies, Pacific Affairs, Current History, และ Southeast Asian Affairs; รายงานการสัมมนาเรื่อง Vietnam Today: Assessing the New Trends เป็นต้น

สำหรับแนวการวิเคราะห์นั้นจะเป็นลักษณะการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ค้นคว้ามาและใช้แนววิधिพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลประกอบหลักทฤษฎีที่เหมาะสม

1.8 การนำเสนอ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะประกอบด้วยหัวข้อการศึกษาที่สำคัญ 7 บทต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

บทที่ 3 การประชุมสัมมนาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6

บทที่ 4 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของเวียดนาม

4.1 พัฒนาการของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

4.2 ปัญหาและอุปสรรคทางการเมือง

บทที่ 5 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

5.1 ความคืบหน้าของการปฏิรูปเศรษฐกิจ

5.2 ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิรูปเศรษฐกิจ

บทที่ 6 ความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายต่างประเทศของเวียดนาม

6.1 นโยบายต่อชาติมหาอำนาจ

6.2 นโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้าน

6.3 นโยบายต่อกรณีกัมพูชา

บทที่ 7 บทสรุป

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาคาดว่าจะทำให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ
ภายในเวียดนามอย่างลึกซึ้ง และประเมินได้ว่าความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ
ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของเวียดนามต่อกรณีกัมพูชา ประเทศเพื่อนบ้าน และชาติ
มหาอำนาจอย่างไร